

**Friends of
the Earth
Europe**

WWF

SÄÄSTVA ARENGU SAAVUTAMINE

**Keskkonnakaitsega tegelevate vabühenduste
ühisseisukoht Euroopa Liidu regionaal-
poliitikast pärast 2006. aastat**

Lühikokkuvõte

Käesoleva dokumendi on koostanud keskkonnakaitsega tegelevate vabaühenduste koalitsioon, kuhu kuuluvad rahvusvahelised katusorganisatsioonid *BirdLife International*, *CEE Bankwatch Network*, *CEEWEB*, *Friends of the Earth Europe*, *Milieukontakt Oost-Europa* ja *WWF*. Selles esitatakse keskkonnaorganisatsioonide seisukoht, mille kohaselt peab säästev areng olema Euroopa Liidu regionaalpoliitika kesksel kohal. Käesolev dokument on suunatud mõjutama järgmise, 2007–2013 aasta programmeerimisperioodi tarbeks ette valmistatavat Struktuurifondide ja Ühtekuuluvusfondi uut määrust. Pöördumises antakse praktilisi soovitusi selleks, et nimetatud abifondid aitaksid saavutada Euroopa Liidu säästva arengu strateegia¹ eesmärgi.

Neid soovitusi peaks kohaldatama Struktuurifondi programmide koostamisel ja nende üle läbirääkimiste pidamisel:

1. Struktuurifondide ja Ühtekuuluvusfondi määruste uuendamisel tuleb lähtuda säästva arengu strateegia põhieesmärkidest.
2. Euroopa Komisjon peaks välja andma suunise Struktuurifondi kavade ja programmide strateegilise keskkonnamõju hindamise kohta.
3. Struktuurifondidel ja Ühtekuuluvusfondil peaks lasuma õiguslikult siduv kohustus kaitsta ja väärtustada keskkonda.
4. Euroopa Komisjon ja Euroopa Liidu liikmesriigid peavad tagama, et säästva arengu alla kuuluvate keskkonnavalaste ja sotsiaalsete eesmärkide täitmiseks eraldatakse abifondidest piisav osa.

Rakendamise mehhanismist:

5. Fondide juhtimine ja järelevalve peab olema läbipaistev ja aruandev.
6. Keskkonnakaitsega tegelevad vabaühendused peavad olema teiste majandus- ja sotsiaalpartneritega võrdselt esindatud.
7. Majanduslikke, keskkonnavalasteid ja sotsiaalseid eesmärgi ning indikaatoreid tuleb võrdselt väärtustada.
8. Euroopa Komisjon peab rakendama ettevaatusprintsipi ning jätma Struktuurifondidest ja Ühtekuuluvusfondist rahalised vahendid eraldamata, kui on olemas selged tõendid projekti keskkonnavahjulikkuse kohta.

---

¹ Säästev Euroopa parema maailma heaks: Euroopa säästva arengu strateegia, KOM(2001) 264 lõppakt

I. Sissejuhatus

1. Keskkonnakaitsega tegelevate vabaühenduste koalitsioonil (*BirdLife International, CEE Bankwatch Network, CEEWEB, Friends of the Earth Europe, Milieukontakt Oost-Euroopa ja WWF*), mis esindab oma partnereid 25-liikmelises Euroopa Liidus, on mitmeaastane kogemus EL-I abiprojektide konsulteerimise, järelvalve ja juhtimise vallas Struktuurifondide, Ühtekuuluvusfondi ja eelstruktuurifondide näitel.

2. Meie eesmärk on viia säästva arengu strateegia eesmärgid Euroopa Liidu regionaalpoliitika reformi keskmesse 2007–2013 aastaks ja kauemaks. Selle saavutamiseks

- sätestame **oma visiooni** Euroopa regioonide säästvast arengust,
- võtame arvesse säästva regionaalpoliitika **olemasolevaid raamistikke** ja
- pakume **nelja etappi säästva arengu saavutamiseks**.

3. Kõnealused neli etappi hõlmavad keskkonna ja säästlikkuse integreerimist kõikidesse Euroopa Liidu regionaalpoliitika valdkondadesse, looduslike ressursside säästvast majandamisest tekkivat **lisaväärtust, partnerlussuhete** soodustamist kodanikuühiskonnaga ja säästva arengu eesmärkide saavutamiseks tehtava **hindamist**.

II. Vabaühenduste visioon Euroopa regioonide säästvast arengust

4. Meie ühiskonna tootmis- ja tarbimismustrid ei ole praegu säästvad. Selle tõendeid on kõikjal meie ümber – peame silmitsi seisma näiteks kliimamuutuse ja bioloogilise mitmekesisuse vähenemisega, globaalsest migratsioonist tingitud survega rikkamatele riikidele, samuti Euroopa Liidu liikmesriikide vaheliste ja siseste suurenevate erinevustega jõukuse ja sotsiaalse heaolu osas.

5. Regionaalpoliitikat pole kohandatud vastavalt vajadusele muudatuste järele. Küsimuste keerukuse, ruumilise leviku ja ajasurve tõttu on aga vaja põhjapanevat muutust “arengu” defineerimisel. Keskkonnaorganisatsioonid usuvad, et arengu eesmärk on parandada inimeste elukvaliteeti nii, et majanduslik, sotsiaalne ja keskkonnaalne progress toimuks Maa ökoloogilistes piirides. Meie seisukohast lähtudes **tuleb EL-i regionaalpoliitika eesmärgid kujundada Euroopa Liidu säästva arengu strateegia põhieesmärkide põhjal**.

6. Arengu eesmärk ei saa olla üksnes majanduslik kasv. Kui loodusressursside tarbimine suureneb Euroopas jätkuvalt piiramatult, kuritarvitame enda ressursse ja seame ohtu järgmiste põlvkondade võimaluse rahuldada enda vajadusi. **See tähendab, et säästlik ressursikasutus (mille piirid määrab kindlaks igal ajahetkel konkreetse ressursi ökoloogiline kandevõime) on mistahes pikaajalise arengu eeltingimus**.

7. Inimeste vajadused hõlmavad tööd, haridust ja koolitust, tervist, juurdepääsu tervislikule looduskeskkonnale, positiivset piirkondlikku identiteeti, läbipaistvat ja osalemist võimaldavat valitsemistava ning palju muud. Euroopa Liidu regionaalpoliitika ja selle rahastamisvahendid (Struktuurifondid ja

Ühtekuuluvusfond) peaksid aitama regioonidel saada õiglase osa vajaduste rahuldamise vahenditest, vähendades ja kaotades samal ajal raiskavaid tootmis- ja tarbimisviise ning kasutades keskkonna kaitseks ettevaatusprintsipi. Keskkonnakaitsega tegelevad vabaühendused ei käsitle SKT-d ainsa EL-i sotsiaalse ja majandusliku ühtekuuluvuse ulatuse näitajana.

8. Struktuurifonde ja Ühtekuuluvusfondi reguleerivad uued määrused peavad tagama, et edaspidi aitavad sealt rahastatavad abiprojektid saavutada EL-i säästva arengu strateegia eesmärgi. Kutsume Euroopa Komisjoni üles hindama ja tähtsustama valdkondi, mida ta on juba visandanud kolmandas majandusliku ja sotsiaalse ühtekuuluvuse aruandes² (ühtekuuluvuse aruanne), et

- toetada Euroopa Liidu keskkonnakaitsealaste õigusaktide rakendamist;
- toetada kliimamuutusega seotud Kyoto lepingu eesmärkide saavutamist (energiakasutuse tõhususe ja taastuva energia kaudu);
- toetada selliste mudelite väljaarendamist, mis muudaksid majanduskasvu keskkonnavalastest kompromissidest sõltumatuks;
- toetada keskkonnasäästlikke transpordiliike;
- toetada veealase raamdirektiivi rakendamist;
- toetada "Natura 2000" looduskaitsealade võrgustiku³ haldust.

9. Meie, allakirjutanud keskkonnaorganisatsioonid, arvame, et Euroopa Komisjonil peab olema oluline roll 2007–2013 aasta Struktuurifondide ja Ühtekuuluvusfondi määruste ja suuniste läbirääkimistel, tagamaks piirkondlike vajaduste vaatlemise säästva arengu raamistikus ja EL-i keskkonnakaitsealaste õigusaktide täielik järgimine. Peale selle vastutab Komisjon selle eest, et programmeerimine põhineks tulevikus lõimimisel (vt lg 15–17), säästva arengu suuremal väärtustamisel (vt lg 18–22), partnerlussuhetel (vt lg 23–25) ja hindamisel (vt lg 26–31).

III. Euroopa Liidu säästva regionaalpoliitika raamistik

10. Säästev areng on meie kõigi jaoks tähtis. Tegelikult on see hädavajalik ning nõuab institutsioonilist pühendumist ja rahalist tuge. Peame kõik tegutsema ja kulutama säästva arengu põhimõtete kohaselt. Seda tunnustati ja rõhutati **Euroopa Lepingu teises artiklis, 2001. aasta ministrite nõukogu Göteborgi istungil** ning pärast seda koostatud **Euroopa Liidu säästva arengu strateegias**.

11. **2007-2013 aastate finantsperspektiivis⁴ ning kolmandas majandusliku ja sotsiaalse ühtekuuluvuse arenguaruandes** kirjeldatakse EL-i regionaalpoliitika võimalikku tulevikku. See suund on ekslik, kuna selles püütakse järgida kahte konkureerivat ja sageli vastuolulist strateegiat: ühelt poolt 2000. aasta Euroopa Ülemkogu Lissaboni istungil vastu võetud

---

² Uued partnerlussuhted ühtekuuluvusliku lähenemise konkurentsialases koostöös, KOM(2004) 0107.

³ Linde ja elupaikasad käsitlevate ELi direktiividega loodud ohustatud elupaikade ja liikide kaitsealade võrk, mis hõlmab üle 15% Euroopa Liidu territooriumist.

⁴ Meie ühise tuleviku ülesehitamine: tegevuskava alased väljakutsed ja laienenud Euroopa Liidu eelarvelised vahendid 2007-2013, KOM(2004) 101 lõppakt.

kasvuesmärgi⁵ ja teiselt säästva arengu strateegia keskkonnamõõdet. Kuigi ühtekuuluvuse aruandes esitatakse ideid säästva arengu suuremaks väärtustamiseks, domineerivad konkurentsivõime ja majanduslik säästmine selgelt keskkonnaküsimuste üle.

12. Säästva arengu strateegia lisati Lissaboni strateegiale pärast 2001. aasta ministrite nõukogu istungit ning samamoodi lisatakse kõnealune keskkonnamõõde Euroopa Komisjoni regionaalpoliitika ettepanekutele. Säästva arengu strateegias määratakse kindlaks need strateegilised eesmärgid, mida on vaja keskkonna olukorra halvenemise ja ressursside kasutuse eraldamiseks majanduslikust ja sotsiaalsest arengust. Üks selline Euroopa Liidu ministrite nõukogu Göteborgi istungil valitud eesmärk on "kaitsta ja taastada 2010. aastaks elupaiku ja looduskooslusi ning peatada bioloogilise mitmekesisuse vähenemine".⁶

13. Säästva arengu võti on lõimimine. Euroopa Lepingu **kuuendas artiklis, Cardiffi protsessis ja kuuendas keskkonnaalases tegevusprogrammis**⁷ rõhutatakse vajadust lõimida keskkond muudesse valdkondadesse. Kuuendas keskkonnaalases tegevusprogrammis edendatakse keskkonnakahjulike ja säästva arenguga vastuolus olevate toetuste ümberkorraldamist ja järkjärgulist kaotamist. **Seepärast peavad Euroopa Liidu säästva arengu strateegia eesmärgid moodustama lahutamatu osa praegusest ja edasisest EL-i regionaalpoliitikast, mitte seisma sellest eraldi.**

IV. Neli etappi säästva arengu saavutamiseks

14. Usume, et säästva arengu eesmärkide saavutamiseks tuleb läbida EL-i regionaalpoliitikas neli olulist etappi. Kaks esimest etappi (lõimimine ja säästva arengu suurem väärtustamine) hõlmavad pragmaatilisi muudatusi. Kolmas ja neljas etapp (partnerluse põhimõte ja hindamine) keskenduvad võimalustele, mida on vaja kavandatavate muudatuste rakendamiseks uue perioodi programmeerimisel.

1. etapp: lõimimine

15. **Struktuurifondid ja Ühtekuuluvusfond peavad järgima täielikult Euroopa Liidu keskkonnakaitsealaseid õigusakte ja peaksid täitma säästva arengu strateegia eesmärgid.** See on eriti oluline, arvestades kõnealuste Euroopa Liidu fondidest antavate vahendite laiaulatuslikku ja pikaajalist mõju. Piirkondlike programmide kavandamise, elluviimise ja järelevalve protseduuride⁸ ning Struktuurifondide ja Ühtekuuluvusfondi projektide rakendamise suhtes peaks kehtima vastav rakendusmehhanism. Keskkonnakaitsega tegelevad vabaühendused loodavad, et Euroopa Komisjon

---

⁵ Majanduslike, sotsiaalsete ja keskkonnaalaste uuenduste Lissaboni strateegia, http://europa.eu.int/comm/lisbon_strategy/index_en.html.

⁶ Eesistujariigi järeldused, Göteborg, 15. ja 16. juuni 2001

⁷ Keskkond 2010: meie tulevik, meie valik, 1600/2002/EÜ.

⁸ 1., 2. ja 3. eesmärgi puhul.

pooldab säästva arengu põhimõtteid järgmistel läbirääkimistel liikmesriikidega ja projektide käivitumisel aastateks 2007–2013.

16. Euroopa Komisjon peaks hõlbustama keskkonnakaitse lõimimist teistesse sektoritesse, andes välja Struktuurifondi kavade ja programmide strateegilise keskkonnamõju hindamise juhise. Strateegilise keskkonnamõju hindamise direktiiv 2001/42/EÜ rakendub liikmesriikides 21. juuliks 2004. Kõnealust direktiivi kohaldatakse liikmesriikides teatavate kavade ja programmide suhtes pärast 2006. aastat, sealhulgas EL-i Struktuurifondide kaasrahastatavate kavade ja programmide suhtes. Korrapärase ja nõuetekohase kohaldamise korral on strateegiline keskkonnamõju hindamine võimas vahend keskkonnakahjulikest projektidest tuleneva ohu vähendamiseks. Alates järgmisest programmiperioodist tuleks kättesaadavaks teha ka tehniline abi, et hõlbustada avaliku ja erasektori ettevalmistusi ja koolitust järgmise ringi kavade ja programmide strateegilise keskkonnamõju hindamiseks.

17. Rakendada käesolevatest programmidest ja ühenduse algatustest saadud õppetunde. Iga seitsme aasta järel esitab Struktuurifondi määruse uuendamine otsustajatele uusi väljakutseid. Käesolevast programmiperioodist saadud kogemuste edasiseks kasutamiseks peab praeguste eemärkide, ühenduse algatuste ja uuenduslike meetmete ning uute määruste vahel olema ilmne seos. Näiteks kui suurendataks oluliselt Leader'i haaret, siis sealt saadud kogemusi tuleks kohaldada ka Struktuurifondide ja Ühtekuuluvusfondi suhtes, samuti tulevaste maaelu arengu meetmete suhtes. Edasiste kavade ja programmide ülesehituses tuleb arvesse võtta järgmisi omadusi:

- altpoolt tulevad algatused,
- seos kohaliku majandusega,
- mitmed sidusrühmad,
- uuenduslikud projektid,
- säästva arengu edendamine ja
- väiksemate toetuste olemasolu hõlpsamaks jagamiseks toetusesaajatele.

2. etapp: säästva arengu suurem väärtustamine

18. Mittetegutsemine ei ole valikuvõimalus. Tulevase regionaalpoliitika raames soovib Euroopa Komisjon osaleda oluliselt vähem otseses fondide juhtimises.⁹ Komisjoni juhtimise ja kontrolli vähenemine toob kaasa ohu, et liikmesriigid käsitlevad keskkonnaküsimusi valikulise lisakoormuse, mitte kohustusena. Hiljutised üleujutused Prantsusmaal, Saksamaal ja Poolas osutavad siiski tohututele kulutustele, mis on tingitud loodusressursside kaitse ja majandamise rahastamise väljajätmisest regionaalpoliitikast. Vastupidi, kõnealuste keskkonnaalaste ja sotsiaalsete eesmärkide täitmiseks tuleb eraldada fondidest piisav osa. Euroopa Komisjon ja liikmesriigid peaksid arvestama tohutut majanduslikku, sotsiaalset ja keskkonnaalast kasu, mis saadakse Struktuurifondide ja Ühtekuuluvusfondi vahendite kasutamisest kokkulepitud EL-i keskkonnameetmete, näiteks vee raamdirektiivi rakendamiseks. Vee raamdirektiiv põhineb vesikonna integreeritud majandamise kontseptsioonil; selle direktiivi rakendamiseks vajalike meetmete

---

⁹ Välja arvatud 1. eesmärgi valdkondade puhul.

(bioloogilise seisundi analüüsid, hindamised, juhtimiskavad, personali vajadused jne) kaasrahastamine aitaks vähendada suurte üleujutuste ohtu tulevikus.

19. Loodusressursside kaitsmine ja suurendamine. Struktuurifondid ja Ühtekuuluvusfond peavad aitama säilitada bioloogilist mitmekesisust kooskõlas EL-i säästva arengu strateegia eesmärgiga peatada 2010. aastaks bioloogilise mitmekesisuse vähenemine ja bioloogilise mitmekesisuse konventsioonis esitatud rahvusvaheliste kohustustega. Selle eesmärgi saavutamise võti on Natura 2000 võrgustiku kaasrahastamine. Uutes määrustes tuleb sätestada, et Euroopa Regionaalarengu Fond (ERF), Euroopa Sotsiaalfond (ESF) ja Ühtekuuluvusfond peavad toetama Natura 2000 korraldust (juhtimiskavade rakendamist, koolitust, haridust, maaostu ja muid olulisi investeeringuid). Liikmesriigid peavad näitama, kuidas nad kavatsevad kõnealust kaitsealade võrku piisavas ulatuses rahastada, kasutades sealhulgas Struktuurifondide ja Ühtekuuluvusfondi abi. Euroopa Komisjon ei tohi kavasid ja programme heaks kiita ega vahendeid eraldada enne piisavate tõendite olemasolu Natura 2000 rakendumise kohta.

20. Muuta inimeste eluviise ja äritegemise tava. Praegused tootmis- ja tarbimisviisid toetuvad näiteks suuresti maantee- ja õhustranspordi mittesäästvale kasvule. Siiani on Ühtekuuluvusfondi transpordifondi kasutatud üksnes üleeuroopaliste transpordivõrkude (TEN-T), eriti uute maanteed võrgustiku rahastamiseks, mis toob muuhulgas kaasa väärtuslike elupaikade edasise vähenemise, õhusaaste ja globaalsete kliimamuutuste probleemid. Keskkonnaorganisatsioonid arvavad, et Ühtekuuluvusfondi transpordinvesteeringute prioriteete tuleb säästva arengu strateegia kohaselt täielikult muuta. Uues Ühtekuuluvusfondi määruses tuleb kõige olulisemale kohale seada meetmed, millega edendatakse keskkonnasäästlikku transpordikasutust nõudmise-pakkumise raamistikus. Lähtuda tuleks vastava piirkonna enda vajadustest ja potentsiaalset enne linnadevaheliste ühenduste kaalumist. Meetmed hõlmavad olemasoleva infrastruktuuri (linnade ühistranspordi, raudtee-, maantee- ja mereinfrastruktuuride) ning eri transpordiliikide vaheliste ühenduste parandamist ja arendamist.

21. Suurendada uusi võimalusi. Näiteks Kyoto leppe eesmärk vähendada 2012. aastaks kasvuhoonegaaside emissioone 8% võrra 1990. aasta tasemest avab uued võimalused tehnoloogilistele uuendustele ja uute töökohtade loomisele. Struktuurifondidest ja Ühtekuuluvusfondist tuleks rahastada meetmeid, mis muudavad meie majandustegevuse säästvamaks, näiteks läbi investeerimise taastuva energia ressursssidesse (bioloogilised kütused, päikese- ja tuuleenergia) ja energiasäästu. On oluline, et rakendusasutused tõstaksid Euroopa Komisjoni ja liikmesriikide toetusel teadlikkust keskkonna kaitsest ja väärtustamisest tulenevate majanduslike võimaluste, mitte takistuste osas.

22. Nihe kohalike lahenduste poole. Liikmesriigid peaksid põhitähelepanu pöörama väikesemahulistele pikaajalisi jätkusuutlikke lahendusi pakkuvatele projektidele ning vältima kapitalimahukaid investeeringuid toruotsalahendustesse. Kõnealuse protsessi hõlbustamiseks tuleks vähendada Ühtekuuluvusfondi projektide kümne miljoni Euro suurust künnist, et võimaldada

väiksemate projektide rahastamist näiteks ühistranspordi või bioloogilise mitmekesisuse vallas. Viie miljoni Euro suurune miinimumsumma, mille ISPA oli kindlaks määranud ühinevates riikides, on juba koos toetuse kasutamise suutlikkuse probleemiga osutunud takistuseks majanduslikult elujõulisematele ja keskkonnasäästlikele projektidele. Nagu eespool öeldud, tuleb käesolevatest programmidest ja ühenduse algatustest õppida.

3. etapp: partnerlussuhted

23. Tuleb kehtestada meetmed otsustamisprotsessi läbipaistvuse ja tagasiside tagamiseks. Struktuurifondide ja Ühtekuuluvusfondi kavasad ja programme koostavad ministriumid ja teised valitsusasutused osalevad sageli ka nende rakendamisel. On siiski oluline, et programmi töös ja rakendamisprotsessis osaleksid paljude ministriumide ametnikud, keskkonnaasutused ja kõige tähtsama osalejana üldsus, et ära hoida huvide konfliktidest põhjustatud keskkonnakahju. Selline lähenemine soodustab ka rahaliste vahendite tõhusat kasutust ja vähendab kuritarvituse ohtu.

24. Eelkõige keskkonnaasutused peavad tagama, et Struktuurifondi programmid vastaksid säästva arengu põhimõtetele. Uute määrustega tuleks selgitada keskkonnavõimude rolli kõikide Struktuurifondi programmide koostamisel, nende üle peetavatel läbirääkimistel ja nende rakendamisel, et tagada eri programmide puhul pidev tõhus keskkonnakaitse kõikides liikmesriikides. Samuti soovitame, et

- määrataks "**säästva arengu juht,**" kes teeks koostööd korraldusasutuse ja järelevalvekomiteega ning jälgiks keskkonnakaalutluste lõimimist programmide koostamis- ja rakendamisprotsessis;
- korralduskomisjonidesse kuuluksid mitmete valitsusasutuste ja -ministriumide esindajad, et võtta arvesse nende huve eri sektorite seisukohast ja hõlbustada nendevahelist suhtlemist.

25. Kaasata kodanikuühiskond. Euroopa Liit peab edendama Struktuurifondi programmitöös majanduslike, sotsiaalsete ja muude asjakohaste sidusrühmade vahelisi laiaulatuslikke ja tõhusaid partnerlussuhteid riiklikul ja piirkondlikul tasandil. See hõlmab ka keskkonnakaitsega tegelevaid ja tulu mittetaotlevaid valitsusväliseid ühiskondlikke organisatsioone. See on oluline viis kodanikuühiskonna tugevdamiseks uutes ja praegustes liikmesriikides. Tõhusad partnerlussuhted tähendavad partnerite varajast osalemist Struktuurifondide abiga seotud programmide ettevalmistamisel, eelarve koostamisel, juhtimises, järelevalves ja hindamisel. Tõhusaks vabaühenduste kaasamiseks tuleb rakendada järgmisi põhimõtteid:

a. **Juurdepääs teabele.** Eelkõige peetakse silmas teavet projektide ettevalmistamis- ja rakendusprotsessi ning nende ajakavade kohta, eelteavet tegevuste algatamiskoosolekute ja teiste konsultatsioonide tähtaegade kohta. Kõik programmidokumendid peaksid olema avalikult kättesaadavad. Dokumendid peaksid olema kättesaadavad vähemalt kuu enne avalikkusega konsulteerimise lõpptähtaegu. Samuti tuleb kõikidele partneritele tagada läbipaistev, õigeaegne ja täpne teave juht- ja järelevalvekomitee kohta.

b. **Tagasiside kommentaaridele.** Sidusrühmadele, kelle märkusi ei ole arvesse võetud, tuleb anda selged selgitused kolme kuu jooksul pärast toimunud konsultatsioone. Arvesse võetud kommentaaride puhul tuleks selgitada seda, kuidas kõnealused märkusi asjakohastes dokumentides on kajastatud.

c. **Keskkonnakaitsega tegelevate vabaühenduste võrdne esindatus majandus- ja sotsiaalpartneritena** Struktuurifondidega seotud programmide ettevalmistamisel, eelarve koostamisel, juhtimises, järelevalves ja hindamisel. Vabaühenduste kaasamise kvaliteet erineb Euroopa Liidu eri liikmesriikides suuresti. Struktuurifondide ja Ühtekuuluvusfondi uute määrustega tuleb riigisiseste, piirkondlike või kohalike partnerlussuhete loomiseks kindlaks määrata keskkonnakaitsega tegelevad sotsiaalsed partnerid. Kogemused näitavad, et programmi tsükli varases järgus osalusesse tehtud investeeringud tasuvad end ära hiljem partneritepoolse parema vastuvõtu ja toetuse näol. Keskkonnaorganisatsioonid peaksid nimetama kõnealustes komiteedes enda esindajad, kes peaksid andma korrapäraselt tagasisidet kõikidele vabaühendustele.

d. **Vabaühenduste võimekuse tõstmine ja otseste kulude katmine.** Euroopa Liidu abifondidest toetusi saavatelt liikmesriikidelt tuleb nõuda tehnilise abi andmist ja/või kodumaist vastavat rahastamist, et toetada riiklike ja piirkondlike vabaühenduste või nende võrgustike osalemist Struktuurifondide partnerlussuhetes. Viimase hulka kuulub Struktuurifondide abiga seotud programmide ettevalmistamine, rahastamine, juhtimine, järelevalve ja hindamine ning teabe avalikustamine laiemale üldsusele. Kõik asjaomaste vabaühenduse esindajate otsesed kulud (so reisi- ja ööbimiskulud) tuleks katta tehnilise abi eelarvest või programmide täiendavalt eelarverealet.

e. **Vabaühenduste osalus abiprojektide rakendamisel.** Euroopa Liidu abiprojektide korraldusasutused peaksid võimaluse korral soosima vabaühenduse kaasamist partnerina projektides. Samuti peaks enda partnerlussuhete loomisest huvitatutele olema kättesaadavad projekti väljavalimise menetluse juhised.

4. etapp: hindamine

26. Euroopa Komisjon peaks standardima indikaatorid, mida kasutatakse selleks, et hinnata Struktuurifondide ja Ühtekuuluvusfondi panust säästvasse arengusse. Hoolimata kuuenda keskkonnaalase tegevusprogrammi kohustustest, ei ole korraldusasutustel praegu ühtegi standardvahendit selleks, et kontrollida, kuidas kasutatakse rahalisi vahendeid säästva arengu edendamiseks. Komisjon peaks parima tava kohaselt läbi vaatama **keskkonna ja säästva arengu indikaatorid**, mida liikmesriigid kasutavad Struktuurifondide eel-, vahe- ja järelhindamise osana, ja andma välja suunise kõige laialtlevitatult aktsepteeritud ja tunnustatud indikaatorite kohta. Selliste indikaatorite abil tuleks hinnata programmi tulemusi (projektide tegelikku mõju keskkonnale) ja protseduure, näiteks teabe andmist, avalike konsultatsioonide ja partnerlussuhete kvaliteeti. Euroopa Komisjon peaks näitajad läbi vaatama konsultatsiooniprotsessi kaudu, võttes arvesse kõikide

asjaomaste sihtrühmade seisukohti, sealhulgas keskkonnakaitsega tegelevate vabaühenduste asjatundlikkust.

27. Euroopa Komisjon peab tagama, et majanduslikke, keskkonnavalaseid ja sotsiaalseid eesmärke ning indikaatoreid peetakse võrdset tähtsaks.

Struktuurifondide ja Ühtekuuluvusfondi määrused peaksid ajendama korraldusasutusi seadma keskkonnavalased eesmärgid vastukaaluks realistlikele saavutustele programmi prioriteetide ja projekti elluviimise tasandil. Eesmärged ja näitajate valikut tuleb Komisjoni ja Euroopa Liidu liikmesriikide vahelistel läbirääkimistel teraselt jälgida. Korraldusasutus peaks andma aru enda tulemuste kohta kõnealuste keskkonnavalaste eesmärkide saavutamisel, osutades selgelt kasutatud indikaatoritele.

28. Korraldusasutused peavad hindama projekti tulemusi. Keskkonna ja säästlikkusega seotud eesmärgid ja indikaatorid on sama tähtsad kui finantseesmärgid ja -indikaatorid. Igal ajal saab kohale kutsuda audiitori, kes kontrolliks Struktuurifondi projekti finantsjuhtimist, kuigi projekti teiste eesmärkide (sealhulgas keskkonnavalaste ja säästlikkuseesmärkide) täitmise kontrollimiseks puudub selge kontrollimehhanism. Keskkonnavalaste ja säästlikkuse eesmärkide hindamine (mis aitab kaasa säästva arengu strateegia eesmärkide saavutamisele) peab olema uue programmiperioodi nõue.

a. Kui projekt jõuab elluviimisetappi, **tuleb käimasoleva projekti abil jälgida keskkonnale ja säästlikkusele avalduvat mõju**, et leida keskkonda ning säästlikkust mõjutavaid ettekavatsematud tagajärgi. Toimima peavad süsteemid (nt töö vastutavate asutustega), millega tagatakse kahjuliku tegevuse peatamine ja võimalusel kahju heastamine võimalikult kiiresti pärast selle avastamist.

b. Projektijärgset järelevalvet tuleks käsitleda hea vahendina, millega saab aidata kindlaks teha kasulikke keskkonnamõju ja valida edaspidi parimaid projekte säästva arengu levitamiseks. Õpitu tuleks kanda uuesti projektide valikuprotsessi ja **ühisesse EL-i projektide andmebaasi**.

29. Väärtustada positiivset keskkonnategevust. Euroopa Komisjon peaks edaspidi tagama, et raha eraldamisel **tulemusreservist** (praegu 4% liikmeriikide Struktuurifondide maksekohustusest) võetakse arvesse liikmesriikide panust EL-i säästva arengu strateegia eesmärkide saavutamisse.

30. Euroopa Komisjon peab Struktuurifondide ja Ühtekuuluvusfondi vahendid andmata jätma, kui projektid on tõenäoliselt keskkonnakahjulikud. Uue määruse kehtides tuleb jätkuvalt jälgida olemasolevaid keskkonnakaitsealaseid õigusakte (nt linnudirektiivi ja elupaigadirektiivi, vee raamdirektiivi, strateegilise keskkonnamõju hindamise ja keskkonnamõju hindamise direktiive jne) ning vältida loodusväärtuste, sealhulgas bioloogilise mitmekesisuse kahjustamist, hävitamist, rikkumist või kadu. Seejuures tuleb arvestada ka kahju endeemilistele või maailmas ohustatud liikidele ja nende elupaikadele ja kasvukohtadele. Kui projekti suhtes tekivad tugevad kahtlused, on Euroopa Komisjon kohustatud jätma rahalised vahendid andmata, kuni juhtum on täielikult ja läbipaistvalt lahendatud. Samuti

tuleb rahaliste vahendite andmine peatada kahju ilmumise korral. Projektid tuleks käiku lubada üksnes juhul, kui saab selgelt tõestada, et nendega ei rikuta keskkonnakaitsealaseid õigusakte.

31. Euroopa Komisjon peab kiiresti vastama keskkonnaalastele kaebustele. Esineb arvukalt juhtumeid, kus Euroopa Liidu liikmesriigid või nende kohalikud asutused toetavad potentsiaalselt kahjulikku projekti. Sellisel juhul peavad keskkonnakaitsega tegelevad vabaühendused tegelikult esitama oma kaebused sageli Euroopa institutsioonidele, eelkõige Euroopa Komisjonile. Keskkonnakaitse peadirektoraadi (*DG Environment*) võime selliste kaebustega tegeleda ei ole siiski juba kaua olnud piisav ning see on veelgi vähenenud pärast Euroopa Liidu laienemist 15-liikmelisest 25-liikmeliseks. Euroopa Komisjon peab leidma viisi selle puudujäägi kõrvaldamiseks, et parandada keskkonnaalaste kaebuste lahendamise süsteemi nii, et keskkond oleks täielikult kaitstud.

Käesoleva pöördumise koostasid:¹⁰

BirdLife International, CEE Bankwatch Network, CEEWEB, Friends of the Earth Europe, Milieukontakt Oost-Europa ja WWF.

Lisainfo saamiseks kontakteeru:

Rachel Lee Rachel.Lee@rspb.org.uk, BirdLife International <http://www.birdlife.net>;

Magda Stoczkiewicz magdas@foeeurope.org, CEE Bankwatch Network <http://www.bankwatch.org>;

András Krolopp krolopp@ceeweb.org, CEEWEB <http://www.ceeweb.org>;

Martin Rocholl martin.rocholl@foeeurope.org, Friends of the Earth Europe <http://www.foeeurope.org>;

Paul Kosteink p.kosterink@milieukontakt.nl, Milieukontakt Oost-Europa <http://www.milieukontakt.nl>

Stefanie Lang Cohesion@wwfepo.org, WWF <http://www.panda.org>.

---

¹⁰ Pöördumisega on lisaks ühinenud enam kui 80 vabaühendust kogu Euroopast, vt spetsiaalset kodulehekülge www.coalition-on-eufunds.org. Eestist on pöördumisega seni liitunud Eesti Looduskaitse Selts, Eesti Roheline Liikumine, Eestimaa Looduse Fond ja Pärandkoosluste Kaitse Ühing.